

Ο ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ, ΚΑΙ Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ, ὁ υἱὸς τοῦ Νεοκλῆους, τόσον σφοδρὰ ἐπεθύμει τὴν δόξαν, καὶ εἰς τοιοῦτον ἔρωτα μεγάλων πράξεων τὸν ἐκίνησε ἡ φιλοτιμία, ὥστε νῆος ὦν ἀκόμη, ὅταν ἐγίνεν ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ διεφθίμωσθαι ἡ στρατηγία τοῦ Μιλτιάδου, ἐφαίνετο σύννοος ὡς ἐπιτοπλεῖστον καὶ σκεπτόμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰς νύκτας ἐπερνοῦσεν ἀγρυπνος, καὶ δὲν ὑπῆγαινε πλὴν εἰς τὰ συμπόσια, ἔπου ἐσύχναζεν ἄλλοτε, καὶ ὅτε οἱ φίλοι του, ἀποροῦντες διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ζωῆς του, ἤρωτοσαν τὴν αἰτίαν, ἔλεγεν, ὅτι τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου δὲν τὸν ἀφινε νὰ κοιμηθῆ. Καθότι οἱ μὲν ἄλλοι τέλος ἐνόμιζον τοῦ πολέμου τὴν ἦταν τῶν βαρβάρων εἰς τὴν Μαραθῶνα, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τὴν ἐξέωρει ὡς ἀρχὴν μεγαλητῶν ἀγώνων, πρὸς τοὺς ὁποῦς ὀλονὲν καὶ αὐτὸς ἠτοιμάζετο διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν πόλιν ἐγύμναζε, μακρόθεν ἴδῃ προβλέπων τὸ μέλλον.

Καὶ πρῶτον ἀποβλῆσας εἰς τὴν πρόσδοον τοῦ Λαυρίου ὄρους, τὴν ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ποριζόμενοι ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ἀργυρᾷ μεταλλία, εἶχον συνήθειαν νὰ διανέμονται μεταξὺ τῶν, μόνος ἐτόλμησε νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸν δῆμον καὶ νὰ προβάλη, ὅτι πρέπει ν' ἀφήσῃ τὴν διανομήν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χρήματα νὰ κατασκευάσῃ τριήρεις διὰ τὸν πρὸς Αἰγινήτας πόλεμον· διότι αὐτὸς ἠκμαζεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἄλλοις πολέμοις, καὶ οἱ Αἰγινήται ἔχοντες πολυάριθμα πλοῖα ἐκυρίεον τὴν θάλασσαν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποσιωπήσας τὸν Δαρεῖον καὶ τοὺς Πέρσας, (οἵτινες ἦσαν μακρὰν, καὶ φόβον ἐκίουν ὄχι πολὺ βέβαιον ὅτι ἐμελλον νὰ ἐπιστρέψωσιν), ἔπεισεν εὐκολώτερα τοὺς Ἀθηναίους μεταχειρισθεῖς εἰς καιρὸν ἀρμόδιον τὴν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας ὄργην αὐτῶν καὶ ἀντιζηλιαν, διὰ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ. Καὶ τῶντι ἀπ' ἐκεῖνα τὰ χρήματα κατ' ἐκτελέσθησαν ἑκατὸν τριήρεις, αἱ ὅποια καὶ κατὰ τοῦ Ξέρξου ἐναυμάχησαν. Ἐκτοτε δὲ κατ' ὀλίγον εἴλκυσε τοὺς πολίτας εἰς τὴν θάλασσαν, μὲ τὸν λόγον ὅτι διὰ ξηρᾶς δὲν ἦσαν ἱκανοὶ οὐδὲ πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν νὰ ἀντιπολεμήσωσιν· ἀποκτάντες δὲ ναυτικὸν, ἐδύνατο καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων νὰ ὑπερσχύσῃ, καὶ τῆς Ἑλλάδος νὰ γίνωσιν ἡγεμόνες. Τοιοῦτοτρόπως ἀντι' ἀξιολόγων ἡπλιτῶν, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, ἔκαμεν αὐτοὺς ναύτας καὶ θαλασσίους, καὶ αἰτίαν ἔδωκεν νὰ τὸν μίμωσται λέγοντες ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἀφαιρῶσας τὴν λόγην καὶ τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τοὺς πολίτας, περιώρισε τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν σκαλὸν καὶ εἰς τὸ κωπῶν. Ἐπράξε δὲ ταῦτα ὑπερσχύσας κατὰ τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις ἦτον ἐναντίας γνώμης. Ἄν δὲ ἡ πρᾶξις αἴτη ἔβλαψεν ἢ ὄχι τὴν ἀκρίβειαν καὶ καθαρότητα τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῶν Ἀθηναίων, τοῦτο εἶναι ζήτημα φιλοσοφικώτερον παρ' ὅσον ἠρμόζει εἰς ἱστορίαν. Ὅτι δὲ ἡ τότε σωτηρία τῶν

Ἑλλήνων προήλθεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καταστραφεῖσαν ἀνίστησαν πάλιν αἱ τριήρεις ἐκεῖναι, τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ὁ Ξέρξης αὐτὸς ἐμαστέρησε. Διότι ἔχων εἰς τὴν ξηρὰν τὸν στρατὸν ἀσύντριπτον ἀκόμη καὶ ἀπολέμητον, ἔφυγε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναυτικοῦ στόλου, ὡς μὴ ἱκανὸς εἰς ἀντιπαράταξιν. Καὶ τὸν Μαρδόνιον ἀφήκε, νομίζω, εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ μᾶλλον τοὺς Ἑλληνας μὴ ὀρμήσωσι κατόπιν του, παρὰ μὲ ἐλπίδα νὰ ὑποτάξῃ αὐτοὺς.

Παραλαβὼν δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν στρατηγίαν, εὐθύς ἐπεχειρεῖ νὰ ἐμβάσῃ τοὺς πολίτας εἰς τὰς τριήρεις, παρακινῶν αὐτοὺς ν' ἀφήσωσι τὴν πόλιν, καὶ ν' ἀπαντήσωσι διὰ θαλάσσης τὸν βάρβαρον ὅσον δυνατὸν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κλίνωσιν εἰς τὴν περὶ θαλάσσης γνώμην αὐτοῦ, ἐπέμφθη μὲ στόλον εἰς τὸ Ἄρτεμισιον νὰ φυλάξῃ τὰ στενά. Ἐκεῖ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνας ἔκρινον εὐλογον νὰ δώσωσι τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ τὴν διοκῆσιν τοῦ στόλου ὅλου εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Εἰρυβιάδην. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ὑπερέβαινον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων σχεδὸν ὅλους ἰμοῦ τοὺς ἄλλους, δὲν ἐδέχοντο εἰς ἄλλους νὰ ὑποτάσσωνται. Ὅθεν ἐννοήσας τὸν κίνδυνον ὁ Θεμιστοκλῆς, ὄχι μόνον αὐτὸς παρεχώρησεν εἰς τὸν Εἰρυβιάδην τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταπράυνεν, υποσχόμενος ὅτι, ἂν ἀνδραγαθήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον, θάλει κάμειν εἰς τὸ ἕξῃς τοὺς Ἕλληνας νὰ παραχωρῶσιν αὐτοπροαίρετως εἰς αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα· ἐκ τούτου ἔγινεν ἀναμετρίτως τῆς σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων πρωτεύειν, καὶ τῶν Ἀθηναίων ἠῆξῃσεν ἔτι μᾶλλον τὴν δόξαν, διότι τοὺς ἔλαμε νὰ νικήσωσι μὲ τὴν ἀνδρείαν τοὺς ἐχθρούς, καὶ μὲ τὴν καλὴν γνώμην τοὺς συμμάχους.

Αἱ μάχαι δὲ, ὅσαι ἔγιναν τότε εἰς τὰ στενά ἐναντίον τοῦ βαρβαρικοῦ στόλου, δὲν ἦσαν τόσον κρίσιμοι, ὥστε νὰ δώσωσι τέλος εἰς τὸν πόλεμον· κατὰ τὴν πείραν ὅμως ἀφέλησαν παρὰ πολὺ τοὺς Ἕλληνας· διότι πραγματικῶς ἐδειχάθησαν αὐτοὶ ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων, ὅτι πολυάριθμοι νῆες, καὶ στολισμοὶ μεγαλοπρεπεῖς, καὶ λαμπρὰ τοῦτων παράσημα, καὶ κραυγαὶ υπερήφανοι, καὶ βάρβαροι ἀλαλαγμοί, δὲν ἔχουσι τίποτε φοβερὸν πρὸς ἀνδρας, ὅτινες ἐξείρουν νὰ προχωρῶσιν εἰς χεῖρας, καὶ τολμῶσι νὰ μάχωνται. Ἄλλ' ἔτι πρέπει καταφρονοῦντες τὰ τοιαῦτα, νὰ ὀρμῶσιν εἰς αὐτὰ τῶν ἐχθρῶν τὰ σώματα, καὶ μ' ἐκεῖνα συμπλεκόμενοι ν' ἀγωνίζωνται. Τοῦτο φαίνεται καὶ ὁ Πίνδαρος ἐννοήσας καλῶς εἶπε περὶ τῆς μάχης, ἥτις ἔγινεν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον,

Ὅπου καιδὲς Ἀθηναίων
Ἐλευθερίας ἄβαλον θάμβιον γυναικῶν

καὶ τῶντι ἀρχὴ τῆς νίκης εἶναι τὸ θάρρος.

Ὅτε δὲ ὁ Ξέρξης ἐμβῆκεν ἀνωθεν εἰς αὐτὰ τῆς Δωριδος εἰς τὴν Φωκίδα, καὶ ἔλαϊε τὰς πόλεις τῶν

Φωκίων, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν πρὸς βοήθειαν, ἂν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς παρεκάλουν νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ νὰ προφυλάξωσι τὴν Ἀττικὴν, καθὼς αὐτοὶ διὰ θαλάσσης τοὺς ἐβοήθησαν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Κάνεις ὅμως δὲν εἶδεν ἀκρόασιν εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ φροντίζοντες μόνον περὶ τῆς Πελοποννήσου, κατεγίνοντο μετὰ σπουδῆς νὰ συνάγωσιν ἐντὸς τοῦ Ἰσθμοῦ ἄλλην τὴν πολεμικὴν δύναμιν, καὶ τὸν Ἰσθμὸν διετείχιζον ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Τοῦτο βλέποντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα μὲν ὠργίζοντο διὰ τὴν προδοσίαν, ἅμα δὲ ἐκόπτετο τὸ θάρρος των, καὶ ἐλυποῦντο ὡς μεμωμένοι. Καθότι ν' ἀντιπαραταχθῶσιν αὐτοὶ μόνοι εἰς τόσας μυριάδας, δὲν ἐπερνοῦσεν ἀπὸ τὸν νοῦν των ὅ,τι δὲ πρὸς τὸ παρὸν ἦτο μοναδικὸν καταφύγιον, τὸ ν' ἀφῆσωσι τὴν πόλιν, καὶ νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, τοῦτο ὁ λαὸς τὸ ἤκουε μ' ἀγανάκτησιν, λέγοντες ὅτι δὲν ἐχρειάζοντο νίκην οὐδὲ σωτηρίαν ἠλπίζον, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωσι καὶ τῶν θεῶν τοὺς ναοὺς καὶ τῶν πατέρων τοὺς τάφους.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, βλέπων ὅτι μὲ ἀνθρωπίλους λόγους δὲν ἐδύνατο νὰ καταπέισῃ τὸ πλῆθος, ἐκίνησε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σημεῖα δαιμόνια καὶ χρησμούς· καὶ ὑπερισχύσας γράφει ψήφισμα, νὰ τεθῆ ἡ πόλις ὡς παρακαταθήκη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὴν προστάτιν αὐτῶν, οἱ δὲ εἰς ἡλικίαν στρατεύσιμον νὰ ἐμβαίωσιν ὅλοι εἰς τὰς τριήρεις, παιδία δὲ καὶ γυναῖκας καὶ δούλους νὰ διασωθῶν ἕκαστος ὅπως ἦναι δυνατόν. Ἀφοῦ δὲ ἐκυρώθη τὸ ψήφισμα, οἱ πλείοτεροι τῶν Ἀθηναίων ἀπέστειλαν τοὺς γονεῖς καὶ τὰς γυναῖκας των εἰς τὴν Τροιζήνα· καὶ οἱ Τροιζήνιοι τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ πολὺ φιλόφρονον προθυμίαν. Καθότι ἀπεφάσισαν διὰ ψήφισματος νὰ τοὺς τρέφωσιν ἀπὸ τὸ δημόσιον, δίδοντες εἰς ἕνα ἕκαστον δύο ὀβολοὺς τὴν ἡμέραν, καὶ εἰς τὰ παιδία τὴν ἄδειαν νὰ ἐπαίρωνσιν ὀπωρικὰ παντοῦ ὅπου εὕρωσι, καὶ πρὸς τοῦτοισι νὰ δίδωνται ἀπὸ τὸ κοινὸν μισθοὶ εἰς διδασκάλους διὰ νὰ τὰ διδάσκωσι γράμματα.

Ἐνῶ δὲ ἀπέπλεεν ἡ πόλις, τὸ θέαμα τοῦτο εἰς ἄλλους μὲν ἐπρόξενε οἶκτον, εἰς ἄλλους δὲ θαυμασμὸν διὰ τὴν τόλμην καὶ μεγαλοφυλίαν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες προπέμποντες ἄλλοι τοὺς γονεῖς των, χωρὶς νὰ καμφθῶσιν ἀπ' ὀδυρμῶν καὶ δάκρυα γυναικῶν καὶ ἐναγκαλισμῶν τέκνων, διέβαινον εἰς τὴν Σαλαμῖνα νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλα καὶ πολλοὶ γέροντες, ἀφειμένοι ἐκεῖ διὰ τὸ γῆρας, ἐκίνουν οἶκτον. Ἐπρόξενεῖτο πρὸς τοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἡμέρα καὶ οἰκιακὰ ζῶα μαλακόν τι αἰσθημα, τὸ ὁποῖον ἕκαμπτε τὰς καρδίας· καθότι μὲ περιπαθῆ φωνὴν καὶ μὲ πόθον συμπαρέτρεχον τοὺς αὐθέντας των, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐμβαίνουν εἰς τὰς τριήρεις. Μεταξὺ τῶν ζώων αὐτῶν ἱστορεῖται ὁ σκύλος τοῦ Ξανθίπου πατρὸς τοῦ Περικλέους, ὅτι μὴ ὑποφῆραν τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ κολυμβῶν κατόπιν τῆς τριήρους ἐκβῆκεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου λειποθυμήσας ἀπέθανεν εὐθύς· καὶ ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον οἱ Σαλαμῖνιοὶ δείχνουν ἕως τῆς σήμερον ὀνομα-

ζόμενον Κυνὸς Σῆμα, λέγουσιν ὅτι εἶναι τάφος ἐκείνου τοῦ ζώου.

Ὅτε δὲ ὁ Εὐρυβιάδης, ὅστις εἶχε τὴν ἀρχηγίαν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Σπάρτης, ὦν ἀτολμότερος εἰς τὸν κίνδυνον, ἤθελε νὰ σηκωθῆ καὶ ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ὅπου καὶ τὸ πεζὸν τῶν Πελοποννησίων ἦτο συνηθροισμένον, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐναντιόνητο. Καὶ τότε, λέγουσιν, ἕκαμεν ἀποκρίσεις τινὰς, αἱ ὁποῖαι ὡς μνήμης ἀξίαι διεσώθησαν. Διότι, ὅταν ὁ Εὐρυβιάδης εἶπε πρὸς αὐτὸν, 'Ὡ Θεμιστοκλῆ, εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς ἀγῶνας ὅσοι σηκόνονται πρὸ τοῦ διωρισμένου καιροῦ ῥαπίζονται.' 'Ναί,' ἀπεκρίθη ὁ Θεμιστοκλῆς· 'ἀλλὰ καὶ οἱ μένοντες ὀπίσω δὲν στεφάνονται.' Ἐν τούτοις ὁ Εὐρυβιάδης ἐσήκωνε τὴν βακτηρίαν, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὸν κτυπήσῃ· καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, 'Κτύπησε,' τὸν εἶπεν, 'ἀλλ' ἄκουσε.' Τότε ὁ Εὐρυβιάδης θαυμάσας τὴν πρότητα τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ ὀμιλήσῃ· καὶ ἐνῶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤρχιζε νὰ φῆρῃ αὐτὸν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, εἰς τῶν παρευρισκομένων εἶπεν ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς ἀνθρωπὸν ἄπολιν νὰ διδάσκῃ ἄλλους οἵτινες ἔχουν πατρίδας, νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτάς, καὶ νὰ τὰς προδώσωσι. Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπιστρέψας τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν, 'Ἡμεῖς,' εἶπεν, 'ὦ ταλαίπωρε, ἐγκατελείψαμεν τὰς οἰκίας καὶ τὰ τεῖχη, μὴ στέργοντες δι' ἄψυχα πράγματα νὰ γίνωμεν δοῦλοι. Ἄλλ' ἔχομεν ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος πόλιν μεγαλητέραν τὰς διακοσίας τριήρεις, αἱ ὁποῖαι τώρα εἶναι ἔτοιμοι νὰ σᾶς βοηθήσωσιν, ἐὰν θέλετε διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν νὰ σωθῆτε. Ἄν δὲ καὶ δευτέραν φορὰν μᾶς προδώσετε φεύγοντες, ταχέως θέλει μάθειν τις τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκτησαν καὶ πόλιν ἐλευθέραν, καὶ γῆν ὄχι χειροτέραν ἐκείνης τὴν ὅπου ἄν ἔχασαν.' Αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ Θεμιστοκλέους ἔδοσαν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην ὑπόνοιαν καὶ φόβον, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήσωσιν αὐτοὺς καὶ ἀναχωρήσωσι.

Λέγουσι δὲ τινες ὅτι, ἐνῶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἄνωθεν τοῦ καταστρώματος ὠμίλει, ἐφάνη γλαυξ, ἥτις, πετώσα ἐκ δεξιῶν τοῦ στόλου, ἐκάθιζεν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν καταρτίων, καὶ τοῦτο συνήργησεν ὄχι ὀλίγον νὰ κάμῃ εἰς ἄλλους ἀρεστὴν τὴν γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους. Ἄλλ' ὅτε ὁ στόλος τῶν ἐχθρῶν, πλείων πρὸς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὸ Φάληρον, ἐσκέπασε τοὺς περὶ αἰγιαλοὺς, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς πλυσιάσας εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφάνη ἐν τῷ ἅμα ἔχων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τὰς δυνάμεις τοῦ συνηγμένου, οἱ λόγοι τοῦ Θεμιστοκλέους ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸν νοῦν, καὶ πάλιν οἱ Πελοποννήσιοι ἔστρεφον τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, θυμόνοντες ἐὰν τις ἄλλο τι λέγῃ. Ὅθεν ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκείνην τὴν νύκτα, καὶ ἐδίδοτο τῆς ἀποπλεύσεως ἡ παραγγελία εἰς τοὺς κυβερνήτας. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἀδμημονῶν ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἀφίνοντες τοῦ τόπου καὶ τῶν στενῶν τὴν βοήθειαν, ἐμελλον διαλυόμενοι νὰ σκορπισθῶσιν εἰς τὰς

πόλεις, ἐβουλεύθη καὶ κατεσκεύασε τέχνασμα, ἔχων εἰς τοῦτο συνεργάτην τὸν Σίκινον. Ἦτο δὲ ὁ Σίκινος Πέρσης αἰχμάλωτος, φίλος τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός. Τοῦτον στέλλει εἰς τὸν βασιλείαν τῶν Περσῶν κρυφίως, παραγγέλλων νὰ εἶπῃ, ὅτι ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλῆς, προτιμᾷ τὴν φιλίαν τοῦ βασιλέως, δίδει πρῶτος εἰς αὐτὸν τὴν εἶδῃσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες μελετᾷσι φυγὴν, καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φύγωσιν, ἀλλ' ἐνῶ εὐρίσκονται εἰς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν, ὄντες χωρισμένοι ἀπὸ τὸ περὶ αὐτῶν στράτευμα, νὰ τοὺς πολεμήσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν ναυτικὴν δυνάμιν των. Αὐτὰ ὁ Ξέρξης δεχθεὶς ὡς λεγόμενα ἀπὸ φιλικῆν προαίρεσιν, ἐχάρη, καὶ εὐθὺς ἐξέδωκε παραγγελίαν εἰς τοὺς πλοίαρχους, τὰς μὲν ἄλλας τριήρεις νὰ γερμίσωσι μὲ ἡσυχίαν· διακόσιαι δὲ ἐκ τοῦ στόλου νὰ πιάσωσι τριγύρω ὅλα τὰ περάσματα, καὶ νὰ ζώσουσιν τὰς νήσους, διὰ νὰ μὴ φύγῃ μηδὲ εἰς ἀπὸ τοὺς ἔχθρους. Οὕτως ἀπὸ ἀνάγκην ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ ναυμαχήσωσι.

Τὴν δὲ ἀκόλουσον ἡμέραν τὸ πρῶτὸ Ἐξέρξης ἐκάθισεν εἰς ὑψηλὸν τόπον διὰ νὰ θεωρῆ τὸν στόλον καὶ τὴν παράταξιν τῆς μάχης, ὡς μὲν ὁ Φανόδημος λέγει, ἄνωθεν τοῦ Ἡρακλείου ναοῦ, ὅπου διὰ μικροῦ τινοῦ περάσματος χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν ἢ νῆσος τῆς Σαλαμῖνος· κατὰ δὲ τὸν Ἀκεστόδωρον, εἰς τὸ μῖσον Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς, ἄνωθεν τῶν ὀνομαζομένων Κεράτων· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ χρυσῆς καθέδρας, ἔχων τριγύρω του πολλοὺς γραμματεῖς, τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο νὰ γράψωσι λεπτομερῶς τὰ τῆς μάχης.

Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαρβαρικῶν νηῶν, ὁ ποιητῆς Αἰσχύλος, ὡς ἀκριβῶς εἰδήμων, λέγει μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν τραγωδίαν τὴν ἐπιγραφομένην Πέρσαι, ταῦτα·

Ξέρξης δὲ τὸν ἀριθμὸν εἶχεν ὅλας ναῦς χιλίας·
Διακόσιαι δ' ἐπτά εἰς τὸ τάχος θασμασίας.

Αἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· καὶ πᾶσα μία εἶχε δεκαοκτῶ ἄνδρας μαχομένους ἀπὸ τὸ κατάστρωμα· ἐξ ὧν τέσσαρες ἦσαν τοξόται, οἱ λοιποὶ δὲ ὀπλίται. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε καὶ ἐφύλαξεν ὄχι ὀλιγώτερον καλῶς τὸν καιρὸν παρὰ τὸν τόπον τῆς ναυμαχίας· διότι ἐφρόντισε νὰ μὴ κατεστήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἀντίπρωρον πρὸς τὸν βαρβαρικόν, πρὶν φθάσῃ ἡ συνευθισμένη ἄρα, ἥτις κατέβαζεν ὀλονὲν διὰ τῶν στενῶν ἀπὸ τὸ πέλαιος ἄνεμον σφοδρὸν καὶ κῆμα. Τοῦτο τὰς μὲν Ἑλληνικὰς τριήρεις ὡς χαμηλὰς πολὺ καὶ ταπεινοτέρας δὲν τὰς ἔβλαπτε· τὰς δὲ τῶν βαρβάρων οὐσας βαρεῖας, διότι εἶχον πρύμνας πολὺ ἄνωφερεις καὶ ὑψηλὰ καταστρώματα, πίπτον κατ' αὐτῶν, τὰς παρέτρεπεν ἀντιφερομένας, καὶ τὰς παρέδιδε πλαγίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἐπρόσβαλλον μὲ ὄρμη, καὶ προσεῖχον εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Θεμιστοκλέους, πεπεισμένοι ὅτι ἀπὸ ὅλους καλῆτερα ἐκεῖνος ἐγνώριζε τὸ συμφέρον. Πρῶτος δὲ ὁ Λυκομήδης, τριήραρχος Ἀθηναῖος, κυριεύει πλοῖον ἔχθρικόν,

τοῦ ὁποῦ ἐνομε τὰ παράσημα καὶ τὰ ἀνέθηκεν εἰς τὸν δαρνηφόρον Ἀπόλλωνα. Ἐν τοῖτοις αἱ βαρβαρικαὶ τριήρεις δὲν ἐδύναντο εἰς στενὴν θάλασσαν νὰ προχωρήσωσι πολλὰ διαμῖξ κατὰ μέτωπον, ἀλλὰ παρετάττοντο κατὰ μέρος, καὶ ἐπιπτον ἢ μία ἐπάνω τῆς ἄλλης. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες τοιοῦτοτρόπως ἐξισούμενοι εἰς τὸν ἀριθμὸν μὲ τοὺς βαρβάρους, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν ἀνταγωνισθέντας ἕως τὸ ἔσπερας, καὶ ἔλαβον, ὡς εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, τὴν καλὴν ἐκείνην καὶ περιβόητον νίκην, τῆς ὁποίας λαμπρότερον ἔργον ἄλλο θαλάσσιον οὔτε ἀπὸ Ἑλλήνας οὔτε ἀπὸ βαρβάρους δὲν ὑπάρχει κατωρθωμένον. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον, ὅτι εἰς τὴν νίκην αὐτὴν συνήργησεν ἡ σύνεσις καὶ ἡ τέχνη τοῦ Θεμιστοκλέους ὄχι ὀλιγώτερον παρὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν κοινὴν προθυμίαν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐναυμάχησαν.

Μεταξὺ τῶν πόλεων, ὅσαι συνηγωνίσθησαν εἰς τὴν ναυμαχίαν, ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι ἡ πόλις τῶν Αἰγινητῶν ἔλαβε τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρείας, εἰς τὸν Θεμιστοκλία δὲ (ἂν καὶ μὴ θέλοντες ἀπὸ φθόνου) ἀπέδωσαν τὸ πρωτεῖον ὅλοι. Διότι, ὅτε οἱ στρατηγοὶ ἀναχωρήσαντες εἰς τὸν Ἴσθμὸν ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ νὰ δώσωσι κατ' ἀξίαν τὰς ψήφους των, πᾶς ἕνας τὸν ἑαυτοῦ ἐψήφισε πρῶτον κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ δευτέρως τὸν Θεμιστοκλία. Καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅταν ἐπῆραν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην, εἰς μὲν τὸν Ευρυβιάδην ἀνδρείας, εἰς ἐκεῖνον δὲ σοφίας βραβεῖον ἔδωσαν, στέφανον ἀπὸ κλάδου ελαίας· καὶ τὴν καλητέραν ἀπὸ τὰς ἀμάξας τῆς πόλεως τὸν ἐχόρισαν, καὶ τριακοσίους νέους στρατιώτας ἀπέστειλαν νὰ τὸν προπέμψωσιν ἕως τὰ σύνορα τῆς Λακωνίας. Λέγουσι δὲ ὅτι εἰς τὴν ἀκόλουσον ἑορτὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἁγῶνων, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐμφανίσθη εἰς τὸ στάδιον, οἱ θεαταὶ ἀμελήσαντες τοὺς ἀγωνιστὰς, ὄλην τὴν ἡμέραν εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἐκεῖνον προσηλωμένους, καὶ τὸν ἔδειχναν εἰς τοὺς ξένους, ἅμα θαυμάζοντες αὐτὸν καὶ χειροκροτοῦντες, ὥστε καὶ αὐτὸς χαίρων ὠμολόγησε πρὸς τοὺς φίλους του, ὅτι ἀπέλαβε τὸν καρπὸν τῶν κόπων, ὅσους ὑπέφερε διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.—ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ.

Ο ΛΟΔΟΒΙΚΟΣ ΙΕ'. ΚΑΙ Ο ΔΕΛΦΙΝΟΣ.—Μετὰ τὴν νίκην, τὴν ὁποῖαν οἱ Γάλλοι ἐκέρδησαν εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Φοντενάου, θῶλον ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν Δελφῖνον ὄσσην καὶ διὰ τοὺς δικαιοτάτους πολέμους ἠσθάνετο αὐτὸς φρίκην, τὸν ἔκαμε νὰ διατρέξῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὁ υἱὸς ἡγεμῶν ἴδε τώρα πραγματικῶς ὅσα δὲν ἔβλεπε πρότερον εἰμὴ εἰς τὰς ιστορίας, μεγάλην πεδιάδα καταβρεγμένην ὑπὸ αἵματος, μέλη ἀνθρώπινα τῆδε χάκεισε διεσκορπισμένα, σωροὺς πτωμάτων, καὶ χιλιάδας ἀποθνησκόντων. Τινὲς ἀνυψοῦντες τὴν κεφαλὴν, συνῆγον τὰς λειπομένας αὐτῶν δυνάμεις διὰ νὰ ἐκφωνήσωσι, 'Ζήτω ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Δελφῖνος!' Ἐξέπνεον δὲ εἰς τὸν τελευταῖον τούτων ἁγῶνα. Τὸ φρικῶδες θᾶμα ἐκίνησεν εἰς δάκρυα τὸν υἱὸν ἡγεμόνα. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἰδὼν τοῦτο, 'Μάθε, υἱέ